

Itinerarios guiados

Tipos, etapas e recomendación

Araceli Serantes. *Universidade da Coruña*

Tipos de Itinerarios: CONTIDOS

DIDÁCTICO

OBXECTIVOS

Unha aprendizaxe

SECUENCIALIZACIÓN

Orde establecida

DIDÁCTICO

SENDA VERDE A FORZA DO VENTO

O home soubo desde o comezo da historia aproveitar a forza do vento

O vento que moldeou a paisaxe de Carnota durante millóns de anos, está a cambiar novamente a nosa paisaxe, esta vez cos aeroxeradores.

Nos derradeiros anos a enerxía eólica experimentou un enorme auxe en Galicia, pero dun modo ou outro, a enerxía do vento sempre foi utilizada nesta terra.

A enerxía eólica proporciona electricidade dun xeito limpo e renovable.

Os impactos estéticos e ecolóxicos destas instalacións (pistas de acceso, movemento da maquinaria, terra que treme ao redor no seu plantexamento)

Os novos aeroxeradores teñen **maior eficiencia enerxética** (atacan veces máis enerxía co mesmo vento que os de fai uns anos), e un **menor impacto ecolóxico**. Así mesmo, a menor velocidade diminúen o risco de choque de aves e o impacto visual.

As enerxías renovables, son limpas, evitan o cambio climático, e garanten o abastecemento de enerxía cara o futuro.

En Carnota trabasen unhas milloas de vento. E Galicia, cunha gran cantidade de vento, pode obter cantidades de electricidade que se van utilizar para a produción de electricidade e o bombeo dos recursos dos ríos e lagoas, algo que a gran maioría dos outros países foran de auga.

Tipos de Itinerarios: CONTIDOS

DIDÁCTICO

DE RELATO/
DE LUGAR

OBJECTIVOS

Coñecer o lugar

SECUENCIALIZACIÓN

Orde variable

Tipos de Itinerarios: CONTIDOS

DIDÁCTICO

RELATO/LUGAR

TURÍSTICO/
RECREATIVO

OBJECTIVOS

Experiencia gratificante

SECUENCIALIZACIÓN

Orde variable

Ayuntamiento de Camariñas
 Dirección de Medio Ambiente
 Dirección de Turismo
 Dirección de Urbanismo
 Dirección de Urbanismo

Restauración ambiental de la senda litoral entre Camariñas y Camelle.

Cementerio de los Ingleses - Cemitério dos Ingleses

El cementerio de los Ingleses, situado en el lugar de Troce, en el municipio de Camariñas, fue creado en 1805 por el capitán de Ingenieros Juan de Sotomayor y Pineda para enterrar a los marineros que morían a bordo de los buques de guerra de la Armada Real. Este cementerio es el único que conserva los restos de los marineros que murieron durante la guerra de independencia.

El cementerio de los Ingleses, situado en el lugar de Troce, en el municipio de Camariñas, fue creado en 1805 por el capitán de Ingenieros Juan de Sotomayor y Pineda para enterrar a los marineros que morían a bordo de los buques de guerra de la Armada Real. Este cementerio es el único que conserva los restos de los marineros que murieron durante la guerra de independencia.

Punto de Interés Singular - Punto de Interese Singular

Restauración ambiental de la senda litoral entre Camariñas y Camelle.

Restauración ambiental da senda litoral entre Camariñas e Camelle.

Persona con Boina - Guardián con Boina

LUGAR: Ensenada de Troce, Tamiño
 LOCALIZACIÓN: 43° 11,201' N 009° 16,179' W
 TIPO DE ROCA: Granítica

DESCRIPCIÓN: Una única piedra, en la que con imaginación se puede ver la cara de una persona que viste una boina.
 OBSERVACIONES: Esta sobre el cementerio de los Ingleses, visitado al descansar en el Monte Blanco. También vigila que el Monte Blanco siga siendo blanco. Es la última piedra que se puede ver al seguir la ruta de la Costa de la Muerte.

LUGAR: Ensenada de Troce, Xaviña
 LOCALIZACIÓN: 47° 11,201' N 009° 16,174' W
 TIPO DE ROCA: Granítica

DESCRIPCIÓN: Una única piedra, en la que con imaginación se puede ver a cara de una persona con una boina.
 OBSERVACIONES: Está sobre el Cementerio dos Ingleses, visitado al descansar en el Monte Branco do Serpente. Tamiño vigila que o Monte Branco siga a ser branco. É a derradeira pedra que se pode ver se segue a ruta da Costa da Morte.

Punto de Interés Singular - Punto de Interese Singular

Tipos de Itinerarios: CONTIDOS

COGNOSCITIVOS

OBXECTIVOS

Coñecer procesos

SECUENCIALIZACIÓN

Orde establecida

DIDÁCTICO

RELATO/LUGAR

TURISTICO

COGNOSCITIVOS

PARQUE NATURAL DE Invernadeiro

CENTRO ICTIOXENICO

A finais do século do XVIII, a povoação de Invernadeiro foi fundada no local onde atualmente se encontra o Centro Ictioxénico.

Este centro tem como finalidade a criação e a manutenção de peixes de água doce, com o objetivo de fornecer peixes para a alimentação humana e para a pesca.

REPRESA
A represa serve para regular o fluxo de água.

TOMA DE ÁGUA
O canal de água do rio é regularizado para ser utilizado no irrigação.

CANAL DE DERIVAÇÃO
O canal de derivação serve para regular o fluxo de água no rio.

UNIDADES DE ESTABULACION
As unidades de estabulacion servem para criar e manter os peixes.

CAPTURADEIRO DE REPRODUTORES
O capturadeiro de produtores serve para capturar os peixes reprodutores.

CANAL DE RESTITUCION
O canal de restitucion serve para devolver a água ao rio.

UNIDADE DE INCUBACION
A unidade de incubacion serve para criar os peixes.

Para que os peixes possam crescer e reproduzir-se, é necessário que tenham acesso a água limpa e oxigenada. Por isso, o Centro Ictioxénico tem um sistema de tratamento de água que garante a qualidade da água.

Os peixes criados no Centro Ictioxénico são vendidos para a população local e para outros locais. Este sistema de criação ajuda a manter a diversidade genética dos peixes e a garantir a sustentabilidade da atividade piscícola.

Ajudamos a conservar este património comum a todos nós.

XUNTA CONSELLERÍA DE MEDIO AMBIENTE
DIRECCIÓN XERAL DE MEDIO AMBIENTE, INCUBACIÓN E REPRODUCCIÓN DE PEIXES
SERVICIO DE MEDIO AMBIENTE NATURAL

O CICLO PRODUCTIVO DA MADEIRA

Na renovación do monte o home xoga un papel fundamental, xestionando ordenadamente os seus usos, realizando podas e limpeza, facendo claras, protexendo fronte ós incendios e pragas, cortando, plantando...

VIVEIROS FORESTAIS

A produción de plantas en viveiro ten como obxectivo principal obter Plantas de Calidade

A calidade da semente

A selección de boas sementes é a base para obter plantas de calidade.

- 1. Controlar a idade de idade da semente.
- 2. Controlar a saúde da semente.
- 3. Controlar a saúde da semente.

A selección de boas sementes é a base para obter plantas de calidade.

A calidade da planta obtida en viveiro

A planta producida en viveiro deberá ter boas calidades en canto a vigor e silvicultura para acadar o seu desenvolvemento e podesa desenvolvemento en boas condicións das sementes de monte.

Deberanse rexeitar plantas que presenten:

O tópico é o bosque e o tema "Para que exista un bosque foi necesario que transcurran milles de anos". Podemos presentar a formación do bosque como un longo proceso que imos ilustrar a través de 6 paradas-temáticas. A primeira parada trata dos primeiros poboadores (líquens e musgos) capaces de crear terra vexetal a partir da rocha desnuda;

cuns milímetros de terra fértil poden desenvolverse as plantas herbáceas que entre outras funcións, acumulan e forman máis suelo; a seguinte parada é para coñecer os arbustos e matocrais, mais existentes en canto a suelo; a cuarta parada sería nun bosque, para coñecer as súas características e a profundidade do suelo fértil; na quinta, obsérvanse os outros

elementos do extracto arbóreo; na última, preséntanse distintos problemas (deforestación, incendios...) en canto a perda de biodiversidade e de suelo, para mostrar que moitas veces é imposible restaurar un bosque, tendo que pasar moitas veces centos de anos ata que se recuperen as características iniciais de fertilidade, e recuperar a súa biodiversidade.

De que tipo é?

Parque Rural Anaga

En este monte se esconde el secreto que permitió el asentamiento humano en el Roque de Taborno.

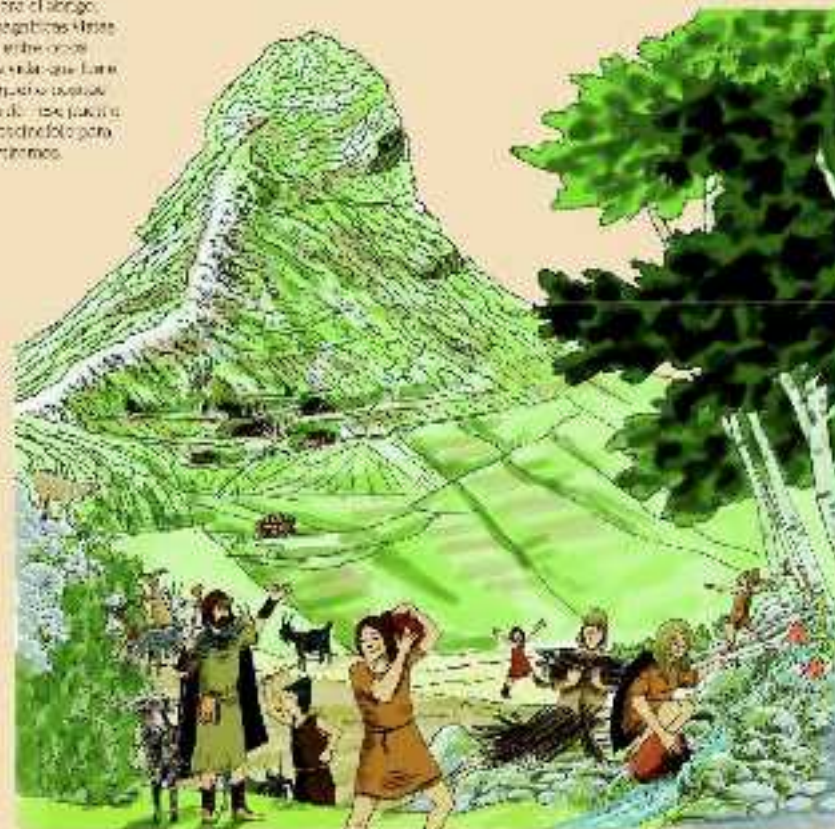
El maravilloso secreto que hizo posible el Roque de Taborno. En sus inmediaciones se estableció y consolidó un grupo humano a lo largo de miles de años. Estos pobladores encontraron aquí recursos para el abrigo, alimentos y herramientas. Pero también descubrieron un recurso que les permitió vivir en este lugar. Este pequeño secreto que tiene a su favor el secreto para la supervivencia de este pueblo y los que vivieron posteriormente. ¿Cuál es ese recurso? Imposible de contar por sí solo? Descubren en el Monte de la Higuera y la Compañía.

Hidden in this mountain lies the secret that made human settlements possible in the Roque de Taborno.

The wonderful secret that you can see in the Roque de Taborno. Around it a group of people established and consolidated in time years that they found some resources. Around it they discovered food, shelter, tools and other resources. But they also discovered a secret that allowed them to live in this place. This small secret you have at your disposal and which has allowed the population and those who lived later to survive in this place. What is this secret? Impossible to tell by itself? Discover it in the Higuera and the Compañía.

In diesem Berg ist ein Geheimnis versteckt, dass das menschliche Leben in Roque de Taborno gewährleistet hat.

Das faszinierende Geheimnis, das den Roque de Taborno in der Höhe der Higuera und der Compañía ermöglicht hat. Um dieses Geheimnis zu entdecken, müssen Sie sich auf den Berg begeben. Hier finden Sie Ressourcen für den Schutz und die Nahrung. Aber Sie haben auch ein Geheimnis entdeckt, das es Ihnen ermöglicht, hier zu leben. Dieses kleine Geheimnis, das Sie in der Higuera und der Compañía haben, ist das, was es Ihnen ermöglicht, hier zu leben. Was ist dieses Geheimnis? Unmöglich zu sagen? Entdecken Sie es in der Higuera und der Compañía.

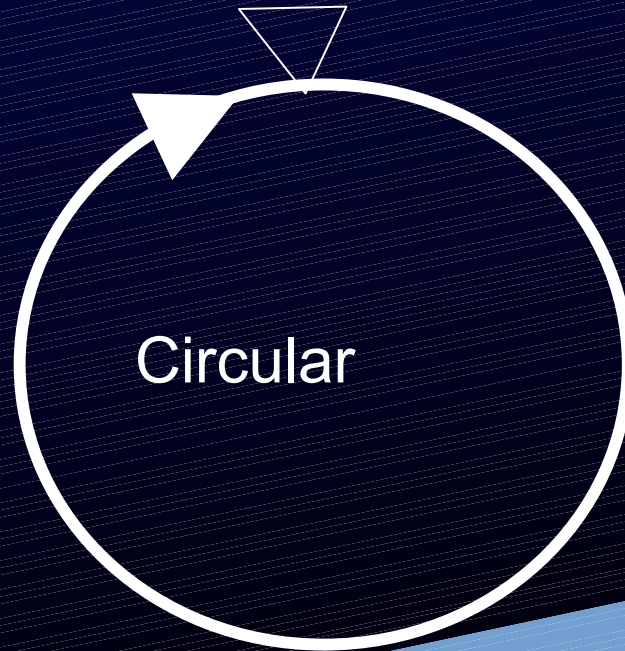

Deseño do percorrido

Lineal

En oito

Deseño do percorrido

Tipos de Itinerarios: MODALIDADE

GUIADOS

AUTOGUIADOS

Itinerarios guiados

Ventaxes

- Invitamos a interaccionar co medio
- Recreamos atmósferas ou situacións
- Pode utilizar centros de interese espontáneos
- Pode romper o ritmo e adaptarse ao publico
- Maior impacto comunicativo

Inconvintes

- É caro
- Atende a un número limitado de visitantes
- Suxeto a horarios

O guía-interprete no percorrido

Introducción

Crear interese polo tema

Capturar o interese con detalles interesantes

Introduce a primeira parada

¿no mesmo lugar ou máis adiante?

As paradas apoian ol tema principal

- Frase de orientación 1'
- Descripción 3-5'
- Enlace temático 1/2'
- Transición 1/2'

Usamos recursos da nosa mochila

Funcións do guía interprete

ANTES (15-20')

- Ü Comprobar o terreo
- Ü Evocación do guía
- Ü 15' quen son, que queren (espectativas)
- Ü Outra información

Funcións do guía interprete

DURANTE (20-60')

- Ü Presentación/
desenvolvemento do Tema
- Ü Ritmo/onde va o guía
- Ü Paradas/nº visitantes
- Ü Transición entre paradas
- Ü Avaliación

Funcións do guía interprete

DESPOIS (10')

- Reforzar o tema
- Relacionar as paradas
- Avaliar (preguntas)
- Despedida
- Outra información
- Contacto

O guía-interprete no percorrido

Crear interese polo tema
Introducción
Capturar o interese con detalles interesantes
Introduce a primeira parada
¿no mesmo lugar ou máis adiante?

As paradas apoian o tema principal

- Frase de orientación 1'
- Descripción 3-5
- Enlace temático 1/2'
- Transición 1/2'

Usamos recursos da nosa mochila

Partes dunha parada-temática

As paradas-temáticas fan referencia ou desenvolven un rasgo do tema principal do itinerario. Estrúctúranse como unha narración con 4 partes diferenciadas:

PARADA-TEMÁTICA

EXEMPLO: Todas as plantas adoptan estratexias de supervivencia

Introdución ou frase de orientación que centra o tema. A súa función é tamén motivar e provocar a atención sobre o aspecto a tratar. (1-2 minutos)

"Neste lugar estamos nun verdadeiro campo de batalla. As plantas que imos ver loitan polos recursos vitais: auga e luz. Neste recorrido imos observar as distintas estratexias que adquiriron para garantir a súa supervivencia: nos sorprenderán coas súas artes"

Corpo no que se narra ou describen os aspectos que podan resultarlle máis relevantes á nosa audiencia. (3-5 minutos)

"Cada dúas persoas deben eleixir unha das plantas que ten cerca e observar detenidamente como é o seu talo, como son as follas, como se dispoñen no talo, como é o contorno no que están... Que poden dicirnos da súa planta?"

O guía aproveita os comentarios de cada grupo para falar das adaptacións das plantas a ese lugar, facendo fincapé nas observacións dos participantes, contando curiosidades, comparando estratexias con algunhas vivencias dos nosos visitantes.

"Fíxadevos nesta planta como ten unha fina película que recubre as follas; é unha película impermeable. Nos utilizamos os impermeables para non mollarnos, elas o utilizan para o contrario, para non perder auga a través dos seus poros"

Conclusión que reforza o tema. Pódese orientar aos visitantes sobre outras cousas que poden ou non deben facer para conservar o lugar: sirven para invitar á acción e a colaboración. (1-2 minutos)

"A natureza nos ensina que é posible convivir. Son moitas as especies que están neste lugar e todas atoparon como resolver as súas necesidades, especializándose ou desenvolvendo estratexias que as fan máis competitivas. Que estean moitas e moi variadas é tamen unha estratexia para sobrevivir. Pensade niso"

Transición ou introducción da seguinte parada, relacionándoa coa que se acabamos de presentar, na que se avanza ou se motiva sobre o tema a tratar na seguinte parada. (1-2 minutos)

"Máis as plantas son tamén moi sedutoras. Como nos, tamen utilizan estratexias de seducción para reproducirse. Váiamos á próxima parada para descubrir algunha delas... seguro que a algúns estas estratexias lle resultarán familiares"

Recursos del guía-interprete

- La mochila del guía
- Las analogías

Recursos del guía-interprete

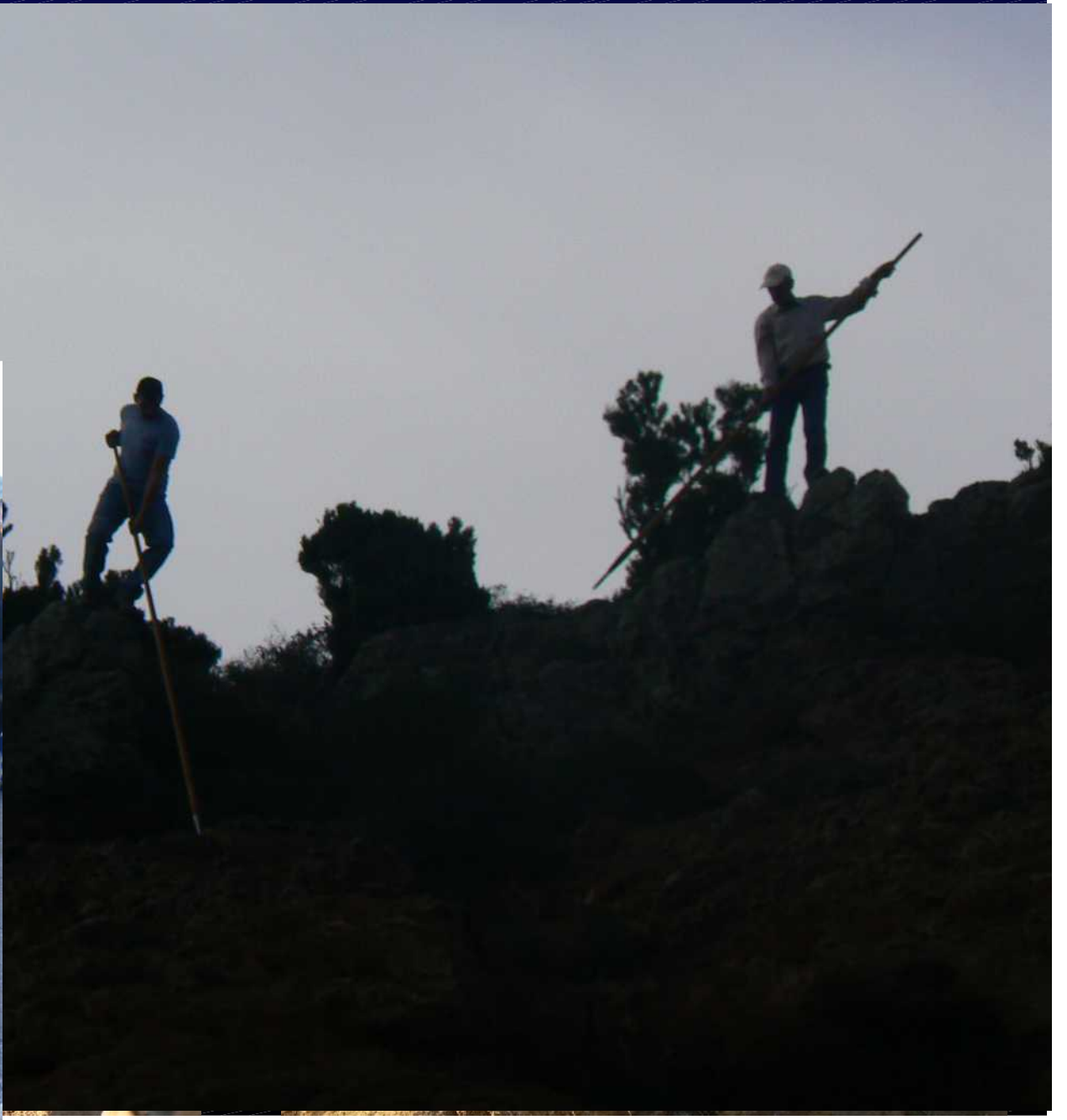
Usando tanxibles, intanxibles
e conceptos universais

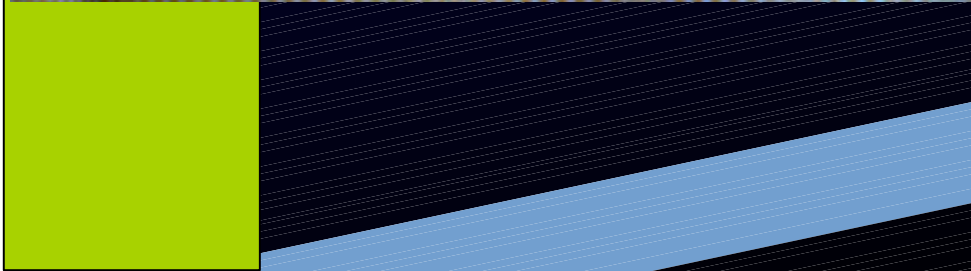
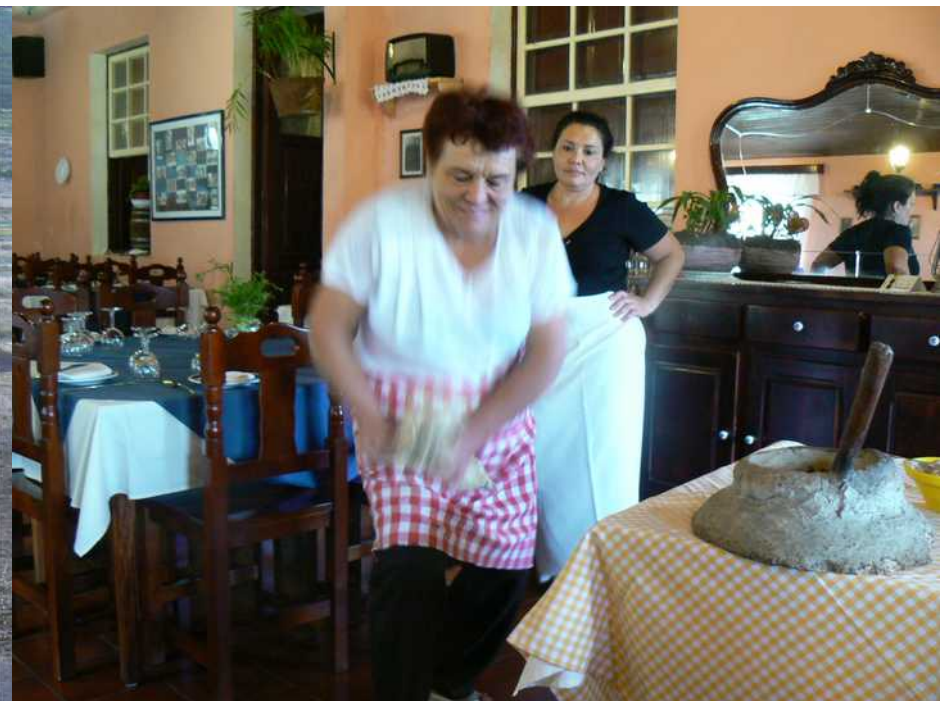
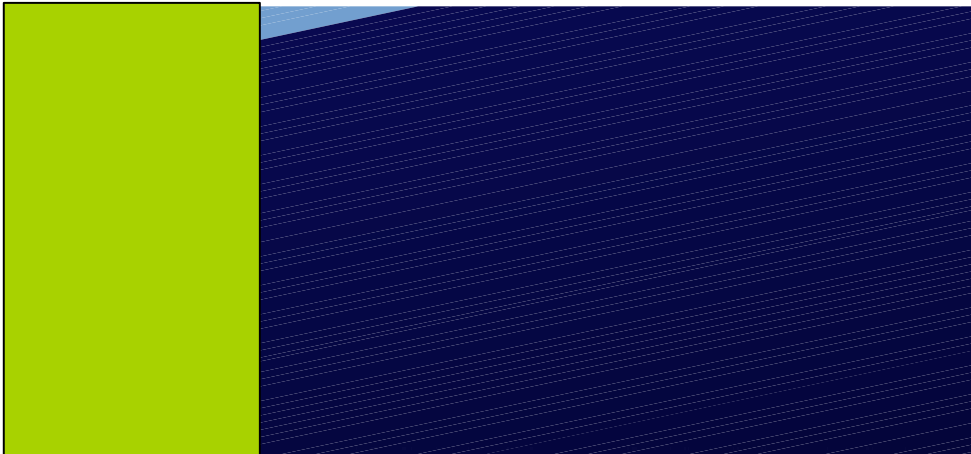

Recursos del guía-interprete

Realizando **exhibicións**

Recursos del guía-interprete

- Usando a provocación

Recursos del guía-interprete

Recursos del guía-interprete

- Usando monicreques, danza e teatro

Recursos del guía-interprete

- Usando obxectos reais

Recursos del guía-interprete

... que facer cando...

...coñeces
a unha persona
do grupo

...intentan
deixarnos aos
pequenos

...alguén
Monopoliza a
atención

